

FIRAT ÜNİVERSİTESİ VETERİNER FAKÜLTESİ İÇ HASTALIKLARI KLİNİĞİ'NE 1989-1998 YILLARI ARASINDA GETİRİLEN HAYVANLARIN İÇ HASTALIKLARI YÖNÜNDEN GENEL ANALİZİ

Murat DABAK¹, Yusuf GÜL¹, Kemal YILMAZ², Haydar ÖZDEMİR¹
Bülent ELİTOK³

¹Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Elazığ-TÜRKİYE

²Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Kars-TÜRKİYE

³Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Diyarbakır-TÜRKİYE

Geliş Tarihi: 31.05.2000

The General Evaluation of Internal Diseases in Animals Brought into Clinic of Internal Diseases of Veterinary Faculty in Fırat University Between 1989-1998

SUMMARY

5918 animals were brought into the Department of Internal Diseases of Veterinary Faculty in Fırat University between 1989-1998. 15 % of which were calves, 10,5 % young cattles, 58,2 % adult cattles, 0,1 % buffalos, 4,5 % sheep, 1,3 % goats, 1,5 % horses, 0,1 % donkeys, 7,1 % dogs, 1,5 % cats, 0,2 % exotic animals. Number of animals brought into clinic in spring and in summer was more than that in fall and winter and that was the highest in 1996 and the lowest 1993.

Digestive system diseases (43,2 %) were the highest among the diseases diagnosed. The other system diseases diagnosed were blood parasites (13,4 %), respiratory diseases (11,3 %), metabolic diseases (8,6 %), infectious diseases (7 %), cardiovascular system diseases (3,6 %), skin diseases (2,2 %), urinary system diseases (1,7 %), nervous system diseases (1,3 %) and poisonings (0,8%).

Key Words: *Fırat University, Veterinary Faculty, Internal Medicine, Disease, General Evaluation*

ÖZET

Fırat Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, İç Hastalıkları Kliniği'ne 01.01.1989-31.12.1998 tarihleri arasında 5918 hayvan getirilmiştir. Bu hayvanların %15'ini buzağı, %10,5'ini genç sığır, %58,2'sini ergin sığır, %0,1'ini manda, %4,5'ini koyun, %1,3'ünü keçi, %1,5'ini at, % 0,1'ini eşek, %7,1'ini köpek, %1,5'ini kedi, %0,2'sini süs hayvanları oluşturmuştur. İlkbahar ve yaz aylarında getirilen hasta sayısı sonbahar ve kış aylarından fazla olup, en fazla hasta 1996, en az hasta ise 1993 yıllarında getirilmiştir.

Teşhis edilen hastalıklar içinde en çok sindirim sistemi hastalıkları (%43,2) görülmüş olup, bunu sırasıyla kan paraziti enfeksiyonları (%13,4), solunum sistemi hastalıkları (%11,3), metabolizma hastalıkları (%8,6), enfeksiyon hastalıkları (%7), dolaşım sistemi hastalıkları (%3,6), deri hastalıkları (%2,2), üriner sistem hastalıkları (%1,7), sinir sistemi hastalıkları (%1,3) ve zehirlenmeler (%0,8) izlemiştir.

Anahtar Kelimeler : *Fırat Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, İç Hastalıkları, Hastalık, Genel Analiz.*

GİRİŞ

Elazığ Veteriner Fakültesi adıyla 1970 yılında Ankara Üniversitesi'ne bağlı olarak eğitim ve öğretime başlayan Veteriner Fakültesi, 1975 yılında Fırat Üniversitesi'ne bağlanmıştır.

Veteriner Fakültesi Klinikleri (İç Hastalıkları, Cerrahi, Doğum ve Jinekoloji) de 1972 yılında başladığı faaliyetlerini çeşitli bina değişiklikleri yapmak suretiyle sürdürmüştür. Klinikler, 1998 yılından itibaren yeni yapılan Hayvan Hastanesi binalarında hizmet vermektedirler.

Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Ana Bilim Dalı'nda bugüne kadar yapılan birçok çalışmada (4,6,8,9), çevrede en çok görülen ve büyük ekonomik zararlara neden olan hastalıklar esas alınarak, öncelikle bölge hayvancılığının bazı problemlerine çözüm getirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada, hayvancılıkla ilgili kişi ve kuruluşlara faydalı olabileceği düşüncesiyle 1989-1998 yılları arasındaki dönemde Fırat Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, İç Hastalıkları Kliniği'ne getirilen hayvanların türlerine, getirildikleri ay ve yillara ve teşhis edilen hastalıkların ait oldukları sistemlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

MATERIAL VE METOT

Araştırmayı materyalini 01.01.1989-31.12.1998 tarihleri arasında Fırat Üniversitesi,

Tablo 1. Hastaların Türlere Göre Dağılımı

Yıllar	Buzağı	Genç Sığır	Ergin Sığır	Manda	Koyun	Keçi	At	Eşek	Köpek	Kedi	Süs Hayvanı	Toplam
1989	55	72	320	1	18	7	16	1	15	3	1	509
1990	70	80	360	-	10	2	16	-	14	3	-	555
1991	79	72	371	-	26	6	7	1	34	8	5	609
1992	90	90	319	1	33	3	11	1	21	5	-	574
1993	82	33	312	-	16	3	7	-	22	5	-	480
1994	107	76	364	1	21	8	11	-	66	23	1	678
1995	102	49	362	1	33	12	8	1	96	13	-	677
1996	128	45	376	-	51	10	8	1	68	11	2	700
1997	72	36	321	3	32	19	4	-	45	9	4	545
1998	107	74	315	1	30	7	3	-	40	13	1	591
Toplam	892	627	3420	8	270	77	91	5	421	93	14	5918
%	15,0	10,5	58,2	0,1	4,5	1,3	1,5	0,1	7,1	1,5	0,2	100

Tablodan da anlaşılacağı gibi, 1989-1998 yılları arasında kliniğe 892 (%15) buzağı, 627 (%10,5) genç sığır, 3420 (%57,7) ergin sığır, 8 (%0,1) manda, 270 (%4,5) koyun, 77 (%1,3) keçi, 91 (%1,5) at, 5 (%0,08) eşek, 421 (%7,1) köpek, 93 (%1,5) kedi, 14 (%0,2) süs hayvanı olmak üzere toplam 5918 hayvan getirilmiştir.

Veteriner Fakültesi, İç Hastalıkları Kliniği'ne muayene ve tedavi amacıyla getirilen 5918 hayvan oluşturmuştur.

Hastaların türlerine, getirildikleri yillara, aylara ve teşhis edilen hastalıkların ait oldukları sistemleri göre dağılımları belirlenmiştir.

Kliniğe getirilen hastalıkların çoğunluğunu sığırlar oluşturduğu için, bunların yaş gruplarına göre dağılımlarının belirlenmesinin daha uygun olacağı düşünülmüştür. Bu amaçla, 3 aylık yaşa kadar olanlar buzağı, 4 ay-2,5 yıl arası yaştakiler genç sığır ve daha yaşlı olanlar ergin sığır olarak gruplandırılmıştır.

Hastalıkların sistemlerine göre dağılımı, kaynakta (1) sistematik sıradan yararlanılarak yapılmıştır. Adı geçen kaynaktaki kan parazitleri (tayleriyozis, piroplazmozis ve anaplatzmozis), zehirlenmeler ve enfeksiyon hastalıkları bulunmadığından, bu hastalık grupları da sistematik eklenmiştir.

Ayrıca hastalıklar tek tek gözden geçirilerek, bölgede en çok görülen hastalıklar saptanmıştır.

BULGULAR

İç Hastalıkları Kliniği'ne 10 yıllık süre içerisinde muayene ve tedavi amacıyla getirilen hayvanların türlere göre dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 2'de, kliniğe getirilen toplam hayvan sayısının yıllara ve aylara göre dağılımları gösterilmiştir. Bu tablodan; en fazla hastanın 1996 yılında (700, %11,8), en az hastanın ise 1993 yılında (480, %8,1) getirildiği görülmektedir. Ayrıca aynı tablodan ilkbahar ve yaz aylarında (mera dönemi)

Tablo 2. Hastaların Aylara ve Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Arahang	Toplam	%
1989	30	40	50	50	66	67	59	38	26	26	29	28	509	8,4
1990	39	49	44	52	52	73	60	63	56	22	27	18	555	9,4
1991	18	23	71	44	64	99	88	74	48	34	22	24	609	10,3
1992	32	34	44	48	63	51	86	68	40	35	35	38	574	9,7
1993	20	25	59	56	50	56	60	60	42	24	16	12	480	8,1
1994	22	36	50	95	94	68	104	79	45	32	20	33	678	11,5
1995	21	42	54	69	88	93	87	63	49	41	41	29	677	11,5
1996	47	57	70	58	59	94	99	52	48	48	34	34	700	11,8
1997	38	25	57	67	82	72	73	47	37	20	10	17	545	9,4
1998	19	48	65	48	65	74	74	61	40	26	36	35	591	9,9
Toplam	286	379	564	587	683	747	790	605	431	308	270	268	5918	
%	4,8	6,4	9,5	10	11,5	12,8	13,4	10,2	7,2	5,2	4,5	4,5		100

Tablo 3. Hastalıkların Yerleşikleri Sistemlere Göre Dağılımı

Yıllar	Sindirim	Solunum	Dolaşım	Üriner	Sinir	Deri	Metabolizma	Kan	Parazitler	Enfeksiyon	Zehirlenme	Diğer	Toplam
1989	281	31	9	6	4	11	21	68	35	3	40	509	
1990	293	23	15	7	2	8	45	86	46	1	29	555	
1991	208	108	24	11	8	22	55	72	45	4	52	609	
1992	189	69	30	8	6	13	67	84	60	6	42	574	
1993	189	95	11	12	10	14	34	63	24	4	24	480	
1994	308	72	27	12	9	16	48	90	45	8	43	678	
1995	314	86	31	10	4	12	74	69	28	3	46	677	
1996	308	79	26	9	7	8	63	99	53	7	41	700	
1997	218	40	19	11	14	14	47	83	38	4	57	545	
1998	250	68	19	13	12	11	56	78	44	5	35	591	
Toplam	2558	671	211	99	76	129	510	792	418	45	409	5918	
%	43,2	11,3	3,6	1,7	1,3	2,2	8,6	13,4	7,0	0,8	6,9	100	

hasta sayısı fazlayken, sonbahar ve kış aylarında (ahır dönemi) azaldığı görülmektedir.

Tablo 3'de kliniğe getirilen hayvanlardan tehis edilen hastalıkların yerleşikleri sistemlere göre dağılımları gösterilmiştir. Bu tabloya göre hastalıkların büyük bir bölümünü (2558, %43,2) sindirim sistemi hastalıkları oluşturmaktadır. Bunu sırayla kan parazitleri (792, %13,4), solunum sistemi (671, %11,3), metabolizma (510, %8,6), enfeksiyon (418, %7), dolaşım sistemi (211, %3,6), deri (129, %2,2) üriner sistem (99, %1,7), sinir sistemi (76, %1,3) hastalıkları ve zehirlenmeler (45, %0,8) izlemektedir.

Klinikte en çok karşılaşılan hastalıklar ise RPT; tayleriyozis, rumen hipoaktivitesi, perikardit travmatika, rumen asidozu, önmidelerde hipotonİ, enteritis, kronik bronşitis, pnömoni, askaridiozis, hipovitaminozis A, primer timpani, ketozis, akut bronşitis, neonatal septisemi, koksidiozis, piroplazmozis, şap, koriza gangrenoza bovum, trikofiti, farengitis, uyuş ve raşitizmdir.

TARTIŞMA

Doğu Anadolu Bölgesi, ülkemizdeki sığır ve koyun popülasyonunun en yoğun olduğu bölgedir (2).

Elazığ ili de 122920 sığır, 271900 koyun, 79970 keçi mevcudu (2), önemli besi sığırçılığı yapılanması, çevresindeki illerin önemli hayvan popülasyonuna sahip olması ve hayvan hareketlerine maruz olmasıyla hayvancılıkta önemli bir yere sahiptir.

1972 yılından günümüze Elazığ ve yöresindeki hayvancılığa hizmet eden Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıkları Kliniği'ne, 1989-1998 yılları arasındaki on yıllık sürede, yılda ortalama 592 hayvan getirilmiştir. Bu sayı 1972-1988 dönemde aynı kliniğe getirildiği bildirilen (5) toplam 12474 hayvanın yaklaşık yıllık ortalaması olan 734'den daha azdır.

Kliniğimize son on yıllık dönemde gelen hayvanlarındaki azalmanın muhtemel nedenleri olarak, ülkemizdeki yanlış hayvancılık politikaları, özel veteriner kliniklerin artışı ve klinik olanaklarımıza çok sınırlı olması sayılabilir.

1989-1998 dönemi içinde kliniğimize getirilen hayvanların önemli bir kısmını yine sığır grubu oluşturmuştur. Can ve arkadaşları (5) tarafından 1972-1988 dönemi için bildirilenlere göre bu dönemde kliniğimize gelen köpek ve kedi sayısında belirgin bir artış olmuşken, at sayısında önemli bir azalma olduğu görülmektedir. Kedi ve köpek

sayılarındaki bu artış, bölgede bu tür hayvanların beslenmesinin arttığını ortaya koymaktadır. Elazığ'da yarış atı yetişiriciliği az olduğundan bunun dışındaki amaçlarla yapılan at yetişiriciliğinin gittikçe azalmakta olduğunu göstermektedir. Bölgemizdeki koyn ve keçi popülasyonunun fazlalığına karşın kliniğe getirilen koyn ve keçi sayılarının az olmasının nedeni araştırmacıların (5) da bildirdiği gibi muayene için hasta sürünen bir ya da birkaçının kliniğimize getirilmesidir.

İlkbahar ve yaz aylarında kliniğimize getirilen hayvan sayısının, sonbahar ve kış aylarındakilere göre fazla olduğu görülmektedir. Bunun sebepleri arasında hayvanların kış mevsimi boyunca depo besin kaynaklarını tüketmeleri, mevsimsel metabolik faaliyetlerin artması, hayvan hareketlerindeki artış nedeniyle enfeksiyöz ve paraziter hastalıkların daha fazla yayılma imkanına kavuşması ve bu aylarda doğumların olması nedeniyle, yeni doğanların septisemi grubu hastalıklarının sık görülmesi sayılabilir.

Hastalıkların yerleşikleri sistemlere göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 3) hastalıkların çoğunu sindirim sistemi hastalıklarının oluşturduğu görülmektedir. Bu bulgu araştırmacıların (3,5,7) bildirimleri ile paralellik göstermektedir. Sindirim sistemi hastalıklarının bu kadar çok görülmesi, çevrede hayvan beslenmesine ilişkin sorunların halen devam ettiğini göstermektedir. Bu durum muhtemelen yetişiricilerin çoğunun bilimsel hayvan besleme yöntemlerinden çok görgüye bağlı geleneksel besleme yöntemlerini uygulamakta olmaları, yörede yem bitkisi yetistirmeye ilginin çok az olması ve ekonomik yetersizliklerden kaynaklanmaktadır. Kan paraziti hastalıkları genellikle ilkbahar ve yaz aylarında görülmeye rağmen, ikinci büyük hastalık grubu olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde halen böyle yüksek oranda görülen kan paraziti hastalıkları, bu

KAYNAKLAR

1. Altan, Y. Evcil Hayvanların İç ve Deri Hastalıkları. A.Ü. Vet.Fak. Yayınları 293, Ders Kitabı 141, Ankara, A.Ü. Basımevi, 1969.
2. Anon. Tarımsal Yapı (Üretim, Fiyat, Değer), T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1997.
3. Aslan, V., Tiftik A. M. 1985-1986 Yılları Arasında S.Ü. Veteriner Fakültesi Kliniklerine Getirilen Hayvanların İç Hastalıkları Yönünden Genel Analizi. S.Ü. Vet. Fak. Derg. 1987; 3, 1, 63-7.
4. Can, R., Yılmaz,K., Erkal, N. Primer Ketoziili Süt İneklerinin Bazı Kan Özellikleri ve Sağım Üzerinde Klinik Araştırmalar. A.Ü. Vet.Fak.Derg. 1987; 34, 3, 433-448.
5. Can, R., Gül, Y., Yılmaz, K., Aksoy, G., Özdemir, H. Kliniğimize 1972-1988 Yılları Arasında Getirilen Hayvanların İç Hastalıkları Yönünden Genel Analizi. Elazığ Bölgesi Veteriner Hekimler Odası Dergisi. 1988, 1989; 1-2-3, 12-21.
6. Güll, Y. Elazığ Çevresinde Halka Ait Sığırların Kan Plazmasında Vitamin-A ve Karoten Miktarlarının Saptanması, Bunların Döl Verimi ve Buzağlarının Sağlıklı Üzerine Etkilerinin Araştırılması. Doktora Tezi (Yayınlanmamıştır), Elazığ, 1982.
7. Sekin, S., Voyvoda, H., Ağaoğlu, Z.T., Karaca, M. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi İç Hastalıklar Kliniği Van ve Çevresinden 1992-1997 Yılları Arası Getirilen Hayvanlarda Saptanan

parazitleri nakleden kenelerle mücadele bilincinin henüz tam olarak şekillenmediğini göstermektedir. Bölge iklimi de bu tür hastalıkların görülmesi için çok uygundur.

En fazla gözlenen hastalıklara bakıldığında, hayvanların yeterli ve dengeli bir şekilde beslenmediği (retiküleritonitis travmatika, rumen hipoaktivitesi, Hofflund sendromu, hipovitaminozis A, ketozi, raşitizm), barınakların hijyenik olmadığı (larinjitis, bronşitis, pnömoni, tüberküloz), buzağı yetişiriciliğinde önemli sorunların bulunduğu (kolibasillozis), paraziter hastalıkların varlığı ve koruyucu amaçla gerekli önlemlerin alınmadığı (askaridiyozis) RPT'li hastaların tedavi için zamanında getirilmediği (perikarditis travmatika), kenelerle yeterli ölçüde mücadele edilmediği (tayleriyozis, piroplazmozis), enfeksiyöz hastalıklar için koruyucu önlemlerin yeterli ölçüde alınmadığı (şap) ve koynularla sığırların bir arada barındırıldığı (koriza gangrenoza bovum) anlaşılmaktadır.

Anılan bu sorunların, yetişiricilerin bakım ve besleme konusundaki bilgilerinin yetersiz oluşu, otlakların ihtiyacı karşılamaması, yem katkı maddeleri ve ilaç fiyatlarının yüksek oluşu ile ilişkili olduğu kanıstdayız. Yine ülke ekonomisinde ağır kayıplara yol açan hastalıklarla mücadeleye devletin gerekli önemi vermesi ve bu mücadelede daha etkin bir rol oynaması gerekmektedir.

Sonuç olarak hayvan-hastalıklarında tanı, tedavi ve korunma konularındaki olanakların arttırılması yanında, temel olarak ülkede hayvan yetişiriciliğinin bilimsel yöntemlerle yapılması esas alınması ve düzenlemelerin buna göre yapılması gerekiği anlaşılmaktadır.

- Hastalıkların Genel Analizi. Y.Y.Ü. Vet.Fak.Derg. 1996; 7 (1-2), 106-109.
8. Yılmaz, K. Köy Koşullarında Yerli ve Melez Sığırların Bazı Kan Örnekleri Üzerinde Araştırmalar. I. Eritrosit Parametreleri. Tr. Vet. ve Hay.D.C. 1986; 10, 2, 204-212.
9. Yılmaz, K. Köy Koşullarında Yerli ve Melez Sığırların Bazı Kan Örnekleri Üzerinde Araştırmalar. II. Serum Total Kalsiyum, İnorganik Fosfor, Magnezyum, Total Protein ve Kolesterol Değerleri. A.Ü.Vet.Fak.Derg. 1986; 33, (1), 76-89.